

Musavver Vücûd-ı Beşer

Vücûd-ı insânînin teşrîh edilmesini ve a'zâ-i dâhiliyesinin kâffesini
mükemmel sûretde gösteren müteharrik parçalardan ibaret
bir kît'a resim ile vücûd-ı beşer hakkında malumât-ı muhtasarayı hâvîdir

Muharriri

Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne 1306 senesi me'zûnlarından

Ahmed Edib

Maârif Nezâret-i Celîlesinin ruhsatıyla tab' olunmuştur.

Dersaâdet

(Mahmud Bey) Matbaası Bâb-ı Âlî civarında Ebussuud Caddesi'nde

Numara 72

1308

**Musavver
Vücûd-ı Beşer**
Ahmed Edib

Hazırlayanlar
Kevser TOPKAR
Resul KÖSE

Transkripsiyon
Kevser TOPKAR
Resul KÖSE

Dijital Dönüşümde Mustafa Kemâl KORKMAZ
Baskı Teknik Uyarlamada Mehmet ÇALIŞIR
Grafik Restorasyonda Ayhan ÇELİK'in
katkıları ile.

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Yayın Kurulu'nun
20/02/219-E. 6166 tarih ve sayılı kararı ile basılmıştır.

Baskı
Yeditepe Ofset
Printing Company

ISBN: 978-605-82872-8-0
Sağlık Bilimleri Üniversitesi Yayınları

İstanbul 2019
Ücrete tabi değildir

Takdim

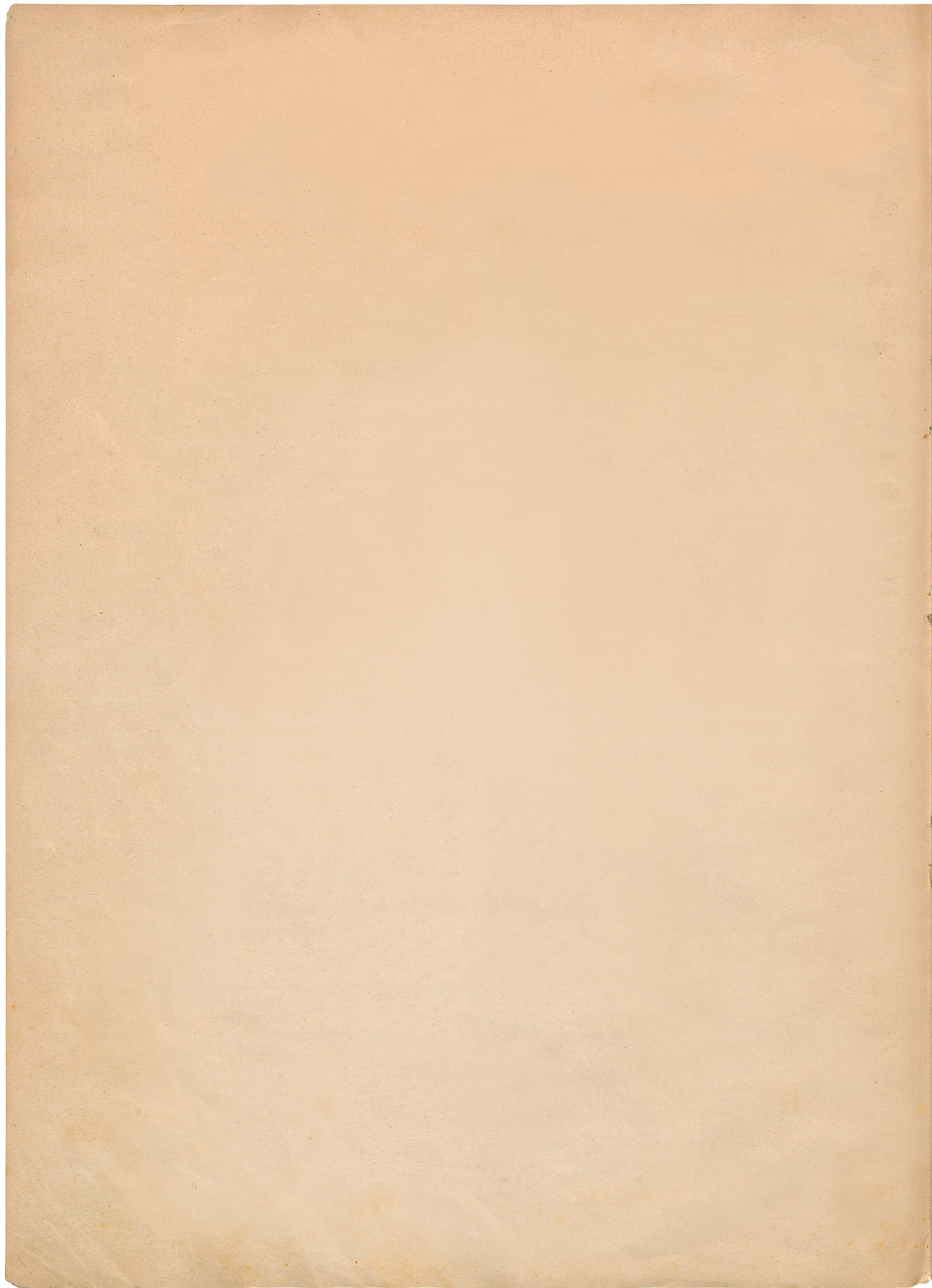
Sağlık Bilimleri Üniversitesi, kuruluş misyonundaki “geçmiş ile geleceğe” köprü vazifesini yapmak için yurt içindeki ve yurt dışındaki külliyeleriyle eğitim ve öğretim faaliyetlerini sürdürmekte, afiliye olduğumuz eğitim ve araştırma hastaneleriyle insan ve toplum sağlığına katkıda bulunmakta, uygulama ve araştırma merkezleriyle bilimsel ve teknolojik ürün geliştirmeye yönelik çalışmaları yapmaktadır. Özellikle “*Tıp Tarihi*” ve “*Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp*” alanındaki araştırmalarıyla geçmişimizden tevarüs ettiğimiz tıbbî ve tarihi birikimi bilimsel anlamda tıp dünyasına kazandırmak için faaliyetler yürütmektedir. İnsan vücudunu tasvir eden Ahmed Edib’in Beyazıt Yazma Eser Kütüphanesi Beyazıt Umumi Koleksiyonu 4184 demirbaş numarada kayıtlı **Musavver Vücûd-ı Beşer** isimli kitabın tıpkıbasımı ve transkripsiyonu da bu çalışmalardan birisidir.

Kurum olarak, kadim tıp eserlerinin çevirisini yeterli görmeyip, hastalık bulgularının ve tedavi yöntemlerinin klinik ve deneysel bazda araştırılması gerektiği kanaatindeyiz. Bu mahiyette Üniversitemiz bünyesinde araştırma merkezleri aracılığıyla bu bilimsel çalışmaları ara vermeden sürdürme gayretindeyiz.

Bu vesileyle kitabın hazırlanmasında emeği geçen Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı Kevser TOPKAR ve ekibine, Yazma Eserler İstanbul Bölge Müdürü Salih ŞAHİN Bey’e şükranlarımı sunar, eserin bilim dünyasına faydalı olmasını temenni ederim.

Prof. Dr. Cevdet ERDÖL

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Rektörü

AHMED EDİB

Yemen Defterdarlarından Halil Mümtaz Efendi'nin oğludur. 1868 (1285 H.)'de İstanbul'da doğdu. Davudpaşa Rüşdiyesi'nde orta, mülkiyenin idâdî kısmında lise öğrenimini tamamladı. Temmuz 1890'da yüksek kısımdan mezuniyetini müteakip: Kasım 1890'da Trabzon İdâdîsi Jeoloji, Kimya muallimliklerine tayin edilerek devlet hizmetine girdi. Nisan 1891'de Manastır, Ekim 1895'de Yanya, Temmuz 1896'da Şam, Eylül 1900'de Beyrut, Ekim 1901'de ikinci defa Şam, Kasım 1902'de Ankara, Mayıs 1904'de Edirne İdâdîleri müdür ve çeşitli dersler muallimliklerine getirildi. Eylül 1909'da Maârif Nezâreti Mekâtib-i İbtidâiyye (*İlk Öğretim Gn. Md.*) Şubesi Müdürlüğü'ne terfi etti. 1915'de Dârülmuallimîn-i Âliye (*Yüksek Öğretmen Okulu*) Müdürlüğü'ne nakledildi. Kasım 1919'da bu vazifeden azledilerek ayrıldı. 1922'de Ankara'ya gelip T.B.M.M. Hükümeti Maârif Vekilliği'nce ikinci defa Ankara İdâdîsi sonra Erkek Lisesi Müdürlüğü'ne tayin edildi. Bu görevden 1928'de kendi isteği ile emekliye ayrıldı. Ankara Karaoğlan (*Anafartalar*) Çarşısı'nda bir kitabevi açtı. Burasını işletmekte iken, tespit edilemeyen bir sebeple Mayıs 1932'de İstanbul - Boğaz'da intihar suretiyle vefat etti. Bir erkek ve bir kız evlat babası bulunuyordu.

BASILMIŞ ESERLERİ

1. Takvîm-i Behar [*Ahmed Mâcid (Gören) ile beraber*] İstanbul, Kasbar Mat., 1306 (1890); 88 sf.
2. Takvîm-i Behar [2. yıl: 1307 (1891)], İstanbul, İstapan Mat., 1306 (1890), 157+1 + 10 sf.
3. Telefon [*A. Mâcid (Gören) ile birlikte*], İstanbul, Kasbar Mat., 1306 (1890); 33+2+1 sf.
4. Târihçe-i Beşer [*Ahmed Mâcid (Gören) ile beraber*] İstanbul, Kasbar Mat., 1306 (1890), 24 sf.
5. Takvîm-i Behar [3. Sene, 1308 (1892)], İstanbul, Mahmudbey Mat., 1307 (1891), 160 sf.
6. Musavver Vücûd-ı Beşer, İstanbul, Kasbar Mat., 1309 (1893), 96 sf.
7. Terbiyevî Çocuk Oyunları, İstanbul, Cihan Mat., 1329 (1913); 45 sf.
8. Yeni Milli Elifba (Alfabe, eski yazı), İstanbul, Kitabhâne-i Sûdî, 1337 (1921), 86 sf.
9. Elifbâ'dan (Alfabe'den) Sonra Kırâat, İstanbul, Orhâniye Mat., 1338 (1922), 62 sf.
10. Kur'an-ı Kerim Elifbası [*Veled (İzbudak) Çelebi ile*] İstanbul, Kitabhâne-i İslâm, 1339 (1923), 1.C.: Kur'an-ı Kerim Elifbası; 20 sf.; 2.C.: Kur'an-ı Kerim Tilâvetine Medhal; 23-56 sf.
11. İmtihan (Kız Mektepleri için) Bir Perdelik Piyes, Ankara, Anadolu İrfan Kitabhânesi, (tarihsiz); 35 sf.

﴿ İfade ﴾

Sâye-i maârif-vâye-i hazret-i Padişahîde her gün mahîru'l-ukûl bir sûretde terakkî etmekde olan maârifde alâ-kadri'l-istitâ'a bir hizmetde bulunmak hevesi benim gibi bir âcize varıncaya kadar her bir müntesibîn-i maârifin medâr-ı iftihârıdır.

Uhde-i acizâneme tevdi' buyurulan Trabzon Mekteb-i İdadî-i Mülkî tarih-i tabî'î muallimliği hasebiyle esnâ-yı tedrîsde talebe efendilere yedimde bulunan Mösyö Teodor Ekgar usulündeki azâ-i insanîyi göstererek, oradan takrîr eylemiş ve talebe efendilerin o resim vasıtasıyla dersi bi-hakkın anladıklarını görünce artık bunu Türkçe bir tarif ile beraber tab' ettirmekle evlâd-ı vatana bir hizmet-i müftehirede bulunmak arzusundan kendimi alamamıştım.

Cenâb-ı Hak sevgili Padişahımız Efendimiz Hazretleri'ne tükenmez ömürler ihsân buyursun ki zamân-ı saltanatlarına gelinceye kadar bu gibi âsâr neşri, mülkümüzde tasavvur bile edilemez iken şimdi Avrupa'daki numûnesinden hiçbir farkı olmamak üzere sûret-i nefisede tab' olunabiliyor.

Bu yolda bir eser neşri, âcizleri için de ilk defa demek olacağından derûn-ı kitabda görülecek hatalarımın hüsn-i hizmetime binâen mazhar-ı afv buyurulacağı ümidindeyim ve minallâhi't-tevfik.

Ahmed Edib

Vücûd-ı İnsan Hakkında Malumât-ı Muhtasara

Yek-nazarda görülür ki, insan kemik ve etten mürekkebdır. Kemikden ibaret olan kısmına iskelet ve diğerine de adalât denilir.

Adalât iki nev'dir. Biri beyâz, diğeri kırmızı. Beyaz olanlar ekseriyetle a'zâ-i dâhiliyeyi yani hareket-i insanın irâdesi tahtında bulunmayan azâyı ve kırmızı olanları da a'zâ-i hâriciyeyi yani hareketi irâdî olan a'zâyı teşkil ederler. Mide, bağırsaklar beyaz etden ve lisan, dudak, el, ayak kırmızı ettendir.

Adalâtın en birinci vazifesi kemiklerin hareketine bâ'is olmaktır. Adalât "veter" tesmiye olunan kısımları ile kemiklere merbût olub manivela kâidesi muktezâsınca bir mahallinden istinâd ederek merbût olduğu kemiğı hareket ettirir. İşte kollarımızın, ellerimizin, ayaklarımızın, parmaklarımızın, hâsılı her tarafımızın hareketine adalât hizmet eylemektedir.

Adalâtın arasında gayet ince iplik gibi sinirler (a'sâb) vardır ki bunlar havâss-ı hamsenin yani dokunmak (hiss-i lâmse), işitmek (hiss-i sâmi'a), koklamak (hiss-i şâme), görmek (hiss-i basara), zevk almak (hiss-i zâ'ika) gibi hislerin dimâğa intikâline vasita olurlar.

Adalâtın hârici yani vücûdun her tarafını deri (cild) kaplamışdır ki bu deri düz bir halde olmayıp mesâmât denilen ufak ufak deliklere mâliktir.

İzâm, adalât ve a'sâb yani kemikler, etler, sinirler ensice-i uzviye ile mensûc olub bunların terkîbleri pek basit ve daima da müşâbihdir. Bî'l-kimya tahlil edilecek olsalar, derûnlarında kireç, sod, ponas, kükürt, hadid vesaire olduğu gibi su yani müvellidü'l-mâ, müvellidü'l-humûza ve hava yani azot müvellidü'l-humûza ve karbon mevcut olduğu görülür. Bunlardan en çok bulunan sudur.

Eğer vücûd-ı insânîden bir parçası mikroskop altında muayene edilecek olsa, muhtelif şekilde birçok hüceyrât görülür. Zaten hayatın esası hüceyrâtdır.

Mevâdd-ı uzviyenin kâffesi gerek hayvanât olsun, gerek nebâtât olsun, başlıca hüceyrâtdan mükevven-dir. Hayat sahibi olan ecsâmın neşv ü nemâ bulması, büyümesi hep hüceyrâtın tekessüründen ileri gelir ve bozulan, eskiyen hüceyrât hârice ifrâz olunur. Fakat bunların ne sûretle vuku'bulduğu ve nasıl olub da yediğimiz muhtelif sûretdeki et'ime o hale geldiğı yani kuvve-i hayâtiyenin ne idüğü

anlaşılammıştır. Mesela insan bir kemiği terkîb eden ecsâmı yek-diğerine karışdırarak kemik hâsıl edemiyor. Onun husûlü için mutlak kuvve-i hayatiye icâb ediyor.

Vücûdun hey'et-i umumiyesine dâir şu kadcık malumât aldıkdan sonra vücûdu teşkil eden echizeyi muhtasaran mütâlaa eyleyelim:

Cihâz-ı Hazmî

Cihâz-ı hazmî, hazma mahsus olan cihâz yani âlât demektir. Hazım diye yenilen mevâddın hâlât-ı muhtelifeye ircâ'ıyla nihayet kana karışabilecek bir hale gelmesidir ki, bu da ağızda bed'e eder.

Cihâz-ı Hazmîyi Teşkil Eden Aza:

Ağız (*fem*), dişler (*isnân*), dil (*lisân*), tükürük ifrâz eden bezler (*gudde-i lu'âbiye*), boğaz (*bül'ûm*), boğaz ile mide arasındaki boru (*merî*), mide ile ince bağırsaklar arasındaki boru (*em'â'i zû-isnâ aşer*), midenin arkasında mâyi' ifrâzına mahsus mahal (*pankreas*), karaciğer (*kebd*), öd (*safra*), ince bağırsaklar (*em'â-i rakîka*), kalın bağırsaklar (*em'â'i galîza*) dır.

Şimdi bunların ayrı ayrı mütâlaasına girişelim:

Ağız - Enbûbe-i hazmiyenin mebd'e'i, alt ve üst çene kemiklerinin arasında yanaklar ile mahdûd bir cevfv olup ön tarafı dudaklar ile kapanıp açılabilir. Vazifesine gelince ekl ü şürb edilecek mevâdı almağa yaradığı gibi burunla müşterek olarak teneffüs için havanın duhûlüne dahi vasita olur.

Dişler - Dişler, ağzın üst ve alt çene kemiklerinde dizilmiş olarak bulunurlar. Bunlar ibtidâ yirmi tane olub sūd dişleri denilir ki çok dayanmayarak bozulur ve dökülür. Muahharren yerine devamlı, sert ve kavîleri zuhûr eder. Dişler üç nev'dir: Biri "*isnân-ı kâtî'â*" denilen ön dişleri, diğeri "*isnân-ı nâbiye*" ve "*beyne'n-nâs*", köpek dişleri tesmiye edilen dişler ve öbürleri de "*isnân-ı adrâs*" denilen azı dişleridir.

Bir dişin üç kısmı vardır. Birincisi dişin haricinde görünen kısmıdır ki buna "*nâcü's-sin*" ikincisi diş etinin içinde bulunan diş yerinden çıkmadıkça görülemeyen kısımdır ki buna da "*cezrü's-sin*" yani diş kökü ve üçüncüsü bunların ikisinin arasında bulunan kısımdır ki buna da "*anîkü's-sin*" denilir.

Dil - Dil yani lisân, ağzın içerisinde bulunub en ziyâde lakırdı söylemeğe yarayan ve et'imeyi dişlerin altına sevk etmeğe hizmet

eden uzuvdur ki bir kalın ve kırmızı etden ibaretdir.

Gudde-i Lu'âbiye - Tükürük ifrâz eden küçük küçük bezler olup ekşi, acı, yakıcı mevâdın te'sîriyle yahut te'sîrât-ı sâ'ire ile sıkılarak derûnlarından yüzde doksan dokuz kısmı su, bir kısmı diyastas denilen bir maddeden ve bazı emlâh-ı ma'deniyeden ibaret mâyi' çıkar ki hazım için ve yutulacak lokmanın ısladılması için müsta'meldir.

Boğaz - Ağzın bir ciheti dudaklar ile hârice açıldığı gibi diğer ciheti de huni şeklinde olan boğazla dâhile müşterekdir. Boğazın bir tarafı ağız, diğer tarafı meridir. Ağızda çiğnenerek tükürük ile ısladılan ve biraz da hazım olmağa başlayan mevâd boğaza gelir ve boğaz vasıtasıyla mideye gitmek üzere merîye atılır. Eğer bir boğazı dikkatle muayene edecek olsak, orada iki delik bulunduğunu görürüz. Biri boğaz, diğeri cihâz-ı teneffüsde beyan edilecek burundur. Şimdi burada cây-i taaccüb bir nokta vardır. O da, nasıl olup da bel' edilen mevâddın teneffüse mahsus olan boruya gitmeyib de boğazdan merîye gitmesidir.

Vâkı'a, burası hatıra gelir ise de, şu şüpheyi hal için orada bir kapak bulunduğunu söylemek kifâyet eder.

Mecrâ-yı teneffüse müşterek olan borunun üst

tarafında etden ma'mûl bir kısım bulunub orayı seddeder. Hava gelir iken açılır ve sonra yine kapanır. Bu cihetle et'ime kemâl-i emniyetle mideye gider. Şayet yemek yenilir ve su içilirken şiddetle nefes alınacak veyahut hızlı hızlı lakırdı söylenecek olursa, o kapak açılacağından, yemek oraya kaçır ki ekser defa oradan da üst tarafında burunla müşterek bulunan borulara giderek burundan gelir ve buna genize kaçma tabir edilir ve bazen bunun mecrâ-yı teneffüsü tıkaması veyahut ince teneffüs borularına inmesi gibi tehlikeleri melhûz bulunduğundan tevakkî olunmak icâb eder. Boğazın yan tarafında "*nefir östaki*" denilen ince borular vardır ki kulakla müşterekdir.

Merî - Boğaz ile midenin arasında uzun ve beyaz etden ma'mûl ince cidarlı bir boru vardır ki bu boru ağızdan boğaza atılan mevâddın mideye inmesine mahsus mecrâdır ve bu borunun takbîz ve inbisât yani büzülüp ve açılmakdan ibaret bir hareket-i mahsusası vardır. Bu hareket iânesiyle lokma kolayca mideye iner.

Mide - Merînin alt tarafında bulunan bir kise-i mahsusdur. Bunda iki miftahası vardır. Biri merîye müşterekdir ki ona "*bev-vâb-ı merî*" diğeri ince bağırsaklara müşterekdir ki ona da "*zû isnâ aşer*" denilir. Midenin içerisinde

usâre-i mideyiye denilen ve ağızda-ki tükürük gibi hazma yarayan bir nev'-i mâyi ifrâzına mahsus küçük küçük guddeler vardır. Ot yiyen hayvanlarda işkembe olup böyle yalnızca mide yoktur.

Zû-İsnâ Aşer - Midede hazmedilen mevâd zû-İsnâ aşere gelir. Zû-İsnâ aşer kısa ve mideyi ince bağırsaklara ittisâl ettiren bir borudur.

Pankreas - Midenin arkasında uzunca bir mahal olup buradan bir usâre çıkar ki bu usâre hazma yarayıp olduğundan mevâdd-ı me'kûleye inzimâm etmek üzere zû-İsnâ aşere dökülür. Demek ki pankreas da zû-İsnâ aşere müşterekdir.

Karaciğer - Bildiğimiz karaciğer dahi zû-İsnâ aşerin yakınında bulunduğu gibi, derûnunda öd denilen bir kese olup oradan safra tabir edilen bir mâyi' ifrâz olunur ki bu da yine hazım hususuna hizmet eylemek için zû-İsnâ aşere gelir.

İnce Bağırsaklar - Zû-İsnâ aşerden sonra ince bağırsaklar gelir ki bunlara ince manasına olan rakîk kelimesiyle bağırsaklar manasına olan em'â' kelimesinin terkîbiyle "em'â-yı rakîka" tesmiye edilir.

Hazmolan mevâddan yağlı ve sâ'ir maddelerin

birazı da burada hazmedilerek etrafında bulunub hazmolmuş olan mevâd kana karıştırmağa mahsus olan damarlar birer ince zar ile müşterekdirler. Bu vechile masedilmeyen mevâd yâhûd suyu mas-sedilib kuru bir halde kalan kısmı kalın bağırsaklara geçer.

Kalın Bağırsaklar - Em'â-i galîza tesmiye edilen kalın bağırsaklar ince bağırsaklardan sonra gelip oraya kadar gelip de hazmolamayanları harice def' etmeğe hizmet eder. İnce bağırsaklar ile kalın bağırsakların birleştiği yer de kör bağırsak yâhûd "a'ver" denilen küçük bir kese vardır ki bunun alt tarafı tıkalıdır. Yalnız yan taraftan kalın bağırsaklara müşterekdir.

Cihâz-ı Deverân-ı Dem

Vücûdumuzun her ne tarafını mu'âyene eylesek kandan hâlî olmadığını görürüz. Kan azâ-i vücûdun tegaddisine vasıta olan bir maddedir.

Cihâz-ı hazm bahsinde de bi'l-münasebe söyledığımız vechile yediğimiz et'ime kâbil-i temessül bir hâle gelip kan vasıtasıyla vücûdu-muza yayılır. İşte kan bu hizmeti görmek üzere daima vücûdda icra-yı hareket eyler. Bu hareketine "deverân-ı dem" derler. Nabızlarımızın atması bize o deverânın her bir def'asını irâe eder. Cihâz-ı deverân-ı dem iki şeyden mürekkeptir. Biri merkez, diğeri muhitdir.

Merkez olan kalb, muhit olan da damarlardır.

Kalb - Cihâz-ı deverân-ı demin merkezi olup cevî-i sadırda akciğerlerin arasında vâki'dir. Kalb kırmızı etden ma'mûl olup kırmızı etlerin harekâtı irâdî olduğu halde kalb müstesna olarak gayr-ı irâdîdir yani hareket-i insanın arzusuna tâbi değildir.

Kalb evvela iki kısımdır. Sağ ve sol yani emin, esir. Sonra bunlardan her biri de iki kısımdır ki üstte bulunanlara üzeyn, altta bulunanlara butayn derler. Üzeyniler ile butaynlar müşterekdir. Lakin sağ ve soldaki cihetler asla müşterek değildir.

O halde kalb dört cevflî demektir. Deverân-ı dem esnasında kan vücûdu dolaşır iken daima kirlenir yani karbon alarak siyah bir hale girer. Fakat bu kan kalbe geldikten sonra akciğerlere sevk olunarak orada tasfiye olunduktan yani temizlendikten sonra tekrar kalbe gelip saf bir halde vücûda yayılır ve bu vechile bir yandan temizlenip bir yandan da kirlenmek üzere yine deverâna devam eder ki bu harekât vücûdda hissedilen ve "harâret-i gariziye" tesmiye olunan sıcaklığı da intâc eder. Kalbin butayn-i eymininde daima kirli kan bulunur ve o kan akciğerlere gidip tasfiye olduktan sonra üzeyn-i eysere gelir. Üzeyn-i eyserden müşterek olduğu butayn-i eysere akar. Butayn-i eyserden hurûc edib

vücûda yayılan damarlar vasıtasıyla temiz kan nevahî-i bedene münteşir olup her tarafı mürûr eyledikten sonra yine kirlenir ve doğru üzeyn-i eymene gelir. Üzeyn-i eymenden butayn-i eymene akıp yine alâvechi's-sâbık akciğerlere gider. Hâsılı bu minvâl üzere devam ederek vücûdu tağdiye eder.

Damarlar - Damarlar, şerâyin ve evride yani kırmızı ve siyah kan damarları nâmıyla iki kısma ayrılır. Siyah kan damarları butayn-i eymenden çıkıp akciğerlere ve vücûdun muhitinden toplanıp üzeyn-i eymene gelir.

Kırmızı kan damarları ise, butayn-ı eyserden vücûdun her tarafına ve akciğerlerden üzeyn-i eysere gelir. Demek oldu ki kırmızı ve siyah kan damarları yekdiğeriyle müşterekdir. Bunlardan ikisi yani butayn-i eymin ile üzeyn-i eyserden gelen damarlar akciğerlerde iştirâk eylediği gibi butayn-i eyser ile üzeyn-i eymenden gelenler de vücûdda ev'îye-i şa'riye denilen kıl gibi damarlar ile müşterekdir.

İşte cihâz-ı deverân-ı dem bundan ibarettir.

﴿ Cihâz-ı Teneffüs ﴾

Teneffüse hizmet eden başlıca azâ, akciğerlerdir. Akciğerler daima şişerek havayı alır ve büzülerek yine hârice verir. Cihâz-ı deverân-ı dem bahsinde gördüğümüz vechile vücûdu

dolaşarak kirlenmiş olan kan ciğerlerde tasfiye edilir

Ve ciğerlerdeki vukû' bulan tasfiye fi'li de hava vasıtasıyla olmaktadır. Hava ağız ve burnumuzdan girip hançere ve gırtlak tesmiye edilen gudruf yani kıkırdaktan ma'mûl sertçe bir boru vasıtasıyla akciğerlere gider.

Bu sert borunun aşağı tarafına kasabât denilip bunlar gayet ince aksâma varıncaya kadar birçok teş'ibât ve taksimâta uğrar. Akciğerlerin her tarafına ağaç dalları gibi yayılır. Akciğerler iki tanedir ve yukarıdan gelen boruda ikiye ayrılarak her biri akciğerlerden birinin derûnuna dâhil olur ve orada teş'ibât-ı vefire husûle getirir. Hava, azot ve müvellidü'l-humûza denilen iki gazın ihtilâtından hâsıl olmuş bir cisimdir. Vâkı'a, hâımız-ı karbon ve su buharı ve sâ'ire gibi gazlar da varsa da, bunlar diğerlerine nazaran cüz'î olduğundan yalnız o ikisini nazar-ı itibara alacağız.

Müvellidü'l-humûza her cismin ihtirâkına bâdî olan bir gazdır. Yandığını gördüğümüz ne kadar ecsâm varsa, hep müvellidü'l-humûza ile imtizâc ediyor demektir. Zaten bir şeyin yanmak için havaya muhtac olması havada müvellidü'l-humûza bulunduğu içindir.

İşte ciğerlere nüfûz ettiği vakit,

orada gayr-ı saf bulunan yani karbonu hâmil olan kan ile temas ederek oradaki karbonu ihrâk ederek hâımız-ı karbon şeklinde hârice ifrâğ eder ve kan, karbondan hâlî ve müvellidü'l-humûzayı hâvî olduğu halde yine kalbe gider. Bu imtizâc-ı kimyevî muamelâtından harâret-i beden dahi hasıl olur ve bu muamele akciğerlerden başka vücûdun her tarafında da cüz'î mikdar icrâ edilmektedir.

Cihâz-ı Tebevül

Bevl (sidik), Kanda mevcut olup vücûda nâfi' olmayan ve belki muzır bulunan bir takım reddiyandır ki, bunun husûl ve ifrâzına mahsus olan azâ: böbrekler (*kilyetân*), halibân, mesâne, mecra-yı bevl olmak üzere dört tanedir.

Böbrekler - Böbrekler fasulye şeklinde ve iki aded olup karında bel kemiğinin iki tarafında ona merbut olarak bulunur. Bunların içerileri açılrsa, bir merkezden etrafı şu'â' tarzında intişâr etmiş bir takım enâbib yani ince ve şu'â'î borular ve cüseymât denilen küçük küçük boşluklar görülür ki kan buralardan mürûr ederken derûnunda bulunan reddiyanî yani bevlî terk eder. Bevlî derûnunda hâımız-ı bevl denilen bir madde ile birçok emlâh-ı madeniye mevcuttur.

Hâliban - Gışâdan yani zardan ma'mûl ve iki aded boru olub böbrekler ile mesânenin beynini iştirâke ve böbreklerden hâsıl olan bevlî mesâneye indirmeğe hizmet eder.

Mesâne - Bir kîse olub üst tarafından halibâna ve alt tarafında mecrâ-yı bevlî müşterekdir. Böbreklerde hâsıl olan bevlî, halibân vasıtasıyla katre katre gelib mesânede terâküm eyledikten sonra mecrâ-yı bevlî vasıtasıyla hârice ifrâz olunur.

Mecrâ-yı Bevlî - Mecrâ-yı bevlî, kadın ve erkekde muhtelif sûrette olub her ikisinin vazifesi de, mesânede terâküm eden bevlî hârice ifrâz etmektir.

Cihâz-ı Kuvâ-i Asabiye

A'sâb, yani sinirler vücûdun hassas olmasına vasıta olan azâdır. Vücûdumuzun bir tarafının kesildiği, yandığı, bir yere çarptığı vakit acıması, orada bulunan a'sâbın dimâğa îsâl eylediği te'sîren ileri gelir. Cihâz-ı kuvâ-i asabiye iki kısımdır.

Biri merkez, diğeri muhitdir. Merkezde bulunan mihver-i mîhî nuhâîdir. Muhit de, bunlardan ayrılıb vücûdun her tarafını ihâta eyleyen ince ince iplik gibi sinirlerdir.

Asıl başta bulunub beyin denilen kısma

"dimâğ" tesmiye edilib beyziş-şekil ve ortasından ikiye ayrılmış olduğu halde görülür. Üzerinde te'âric-i dimâğiye denilen bir takım çıkıntı ve girintiler vardır ki gerek dimâğın cesâmeti, gerek bu te'âritacın kesreti aklın çokluğuyla mütenâsib olduğu tabi'îyyûn tarafından söylenilmektedir. Başın arka tarafı[nı] işgal eden ve dimâğ-çe denilen bir küçük dimâğ-çe daha olduğu gibi bel kemiğinin içerisinde "nuha" yani, murdar ilik tesmiye kılınan bir uzuv daha vardır ki, oradan dahi birçok a'sâb zuhûr ederek vücûda yayılır.

Ahbâl-i asabiye yani ince ince iplik gibi olan sinirler iki nev'dir. Biri his, diğeri harekete mahsusdur. Yani bazıları her bir şeyi dimağa hissettirdiği gibi, bazıları da hareket ettirir.

Cihâz-ı His

Cihâz-ı his; görmek, işitmek, tatmak, dokunmak, koklamakdan ibaret olan havâss-ı hamseye mahsus azâdan mürekkeptir ki, bunların kâffesi cihâz-ı kuvâ-i asabiye'nin fûrû'udur.

Hiss-i Basari - Görmeğe mahsus olan azâ, malumdur ki gözlerimizdir. Göz, başın ön tarafında mevzû ve iki aded olup birkaç kısımdan mürekkeptir.

Şöyle ki en evvel göz, "kürre-i ayn" tesmiye

edilen küreden ibaret olub bu kürenin kısm-ı a'zamını beyazu'l-ayn kaplamışdır ve küre-i aynın müfettehası iki (*deliği*) olup biri, görmeğe mahsus olan a'sâbın girdiği mahal, diğeri de hâricden görülen cihetde bulunan yerdir ki orada karine-i lâmi'a denilen ve kubbeli saat camına müşâbih bir cisim vardır. Beyazu'l-aynın içerisinde siyah bir gışâ olub orada şebeke-i ayn yani görmeğe mahsus olan a'sâbın balık ağı tarzında yayıldığı görülür. Burada "*tabaka-i kuzahiye*" denilen bir tabaka dahi bulunduğu gibi, onun arkasında "*adese*" tabir edilen bir cisim daha vardır. Göz haricen "*ecfân*" yani göz kapakları ile kaplanmış ve bunların kenarlarını da kirpikler tezyîn eylemiştir.

Hiss-i Sâmî'a - İşitmeğe mahsus olan azâ kulaklardır. Kulaklar başın iki tarafında vâki' olub üç kısımdan ibarettir. Birincisi, hâricde görülen ve "*sayvan*" tesmiye edilen geniş kısım, diğeri "*üzn-i mutavassıt*" tabir olunan içerisi ve üçüncüsü "*üzn-i dahili*" tesmiye kılınan ve en içeride bulunan kısımdır.

Ses havayı ihtizâz ettirir, yani titretir. İhtizâzda bulunan hava, üzn-i mütevassıtta "*gışâ-i tabl*" denilen ince bir zara çarparak onu da ihtizâz ettirir ve bu ihtizâz, üzn-i mütevassıtta

bulunan ufak kemiklere intikâl edib oradan üzn-i dahildeki helezonda bulunan mâyi'-i kilsîye münteşir olan elyaf-ı asabiyeye gider ve o a'sâb üzerine te'sîr edince hemen dimâğa nakledilerek işitmek fi'ili hâsıl olmuş olur.

Hiss-i Sâmmе - Koklamağa mahsus olan azâ, burundur. Râyiha yani koku, bir takım zerrâtın kopub burnumuza gelmesi demektir. Kokulu bir cisimden kopan zerrât burnumuza gelib hava ile beraber girer. Cevf-i enf tabir edilen burunun içerisinde bir mahalde yayılmış olan a'sâba te'sîr eder ki işte koku bu cihetle duyulmuş olur. Evvelce de söylediğimiz vechile ağzın içerisinde bül'ûmun yanından buruna müşterek borular bulunduğundan insan burnunu tıkadığı halde dahi ağzıyla koku duyabilir.

Hiss-i Zâika - Bir şeyin tadını duymak yani lezzet almak hissine "*hiss-i zâika*" tesmiye edilir. Buna mahsus olan azâ da dil ve damaktır ki onların üzerinde küçük çıkıntılar bulunup oralara kadar gelen gayet ince a'sâb bir his almağa hizmet eder.

Hiss-i Lâmise - Dokunmağa mahsus olan cihâz bütün vücut ise de, en ziyade isti'mâl edilen ellerdir. Bir şeye dokunduğumuz vakit katı, yumuşak, soğuk

ve sıcak olduğunu hissetmekliğimiz cildimiz üzerinde münteşir olmuş gayet küçücük a'sâb sayesinde.

Cihâz-ı his ve hareketten sayılan adalât ve i'zâm yani et ve kemikler numaralar vasıtasıyla gösterilen ıstılâhâtın şerhi sırasında tamamıyla tarif edilmiş olduğundan burada tekrarından sarf-ı nazar edilmiştir.

Vücûdun Önden Görünüşü

1. (*Muscle frontal*) **Adale-i Vec-hiye:** Başın derisini ileri ve geri çekmeğe hizmet eder. Hatta bazen alnın buruştuğunu görürüz ki, ona sebep olan bu adaledir. Bu adale, ta başın tepesinde bulunub başı teşkil eden kemikleri göz çukurlarına kadar ihâta eder ve alın ve kaşlar üzerinde bulunan kısmına "*adale-i mukattaba*" (*corrugateur*) tesmiye edilir.

2. (*Muscles Temporal*) **Ve Adâlât-ı Sudğî**

3. (*Muscles Orbiculaire Despaupières*) **Adâlât-ı Cefnî**

4. (*Muscles Faciaux*) **Adalât-ı Vechiye,**

5. (*Muscle Masticateur*) **Adale-i Madgıyye** vardır ki bunlardan adalât-ı sudğî ile adale-i madgıyye birer uçları ile başın bazı kemiklerine diğer uçları ile de fekk-i süflî yani alt çeneye merbût olarak onun hareketine bâ'is olurlar ve tekellüm etmek ve maz' eylemek yani çiğnemek ef'âli bu sayede vâki olur.

Adalât-ı cefniye yani göz kapakları gözleri

setretmeğe hizmet ederler. Göz kapakları tıpkı dudak gibidirler. Göz kapakları gözü, dudaklar da ağzı kaparlar. Bu adalâtın etrafında adalât-ı vechiye tekellüme hizmet eder.

6. (*Muscle Sterno Matoidien*) **Adale-i Madgıyye-i Hariciye**

7. (*Muscle Sterno Hyoidien*) **Adale-i Lâmiye-i Hariciye**

8. (*Trapez*) **Trapez** ve adale-i madgıyye-i hariciye bir taraftan azm-i kafaya (*Occipital*), diğer taraftan azm-i kasa (*Stermme*) merbût olup başın omuzlara doğru çevrilmesine hizmet eder ve iki adale-i madgıyyenin birden isti'mâliyle baş yukarı kalkmaktadır. Adale-i lâmiye-i hâriciye diğer birçok adalât-ı vechiye ile beraber dilin tekellüm esnasındaki hareketine ve bir cismi yutmak için dilin lazım gelen vaziyeti alabilmesine hâdimdirler ve bundan sonra evvel tarafta köprücük yâhûd terkove ve altı adlâ' kemiklerinin kıkırdak gibi (*gazrûfi*) olan mahallerinden bede' ile bazı kemiği (*azm-i adud*)'a kadar (*Humerus*) imtidat eder geniş bir veter vardır.

9. (*Tendon*) ve azm-i adudu göğüse doğru çekmeğe hizmet eder.

10. (*Deltoide*) **Adale-i Dâliye;** köprücük ve azmu'l-ketif (*omoplate*)'den azm-i aduda kadar yayılıp kolun kalkmasına hizmet eder.

11. (*Biceps Du Bras*) Koldabulunan adale-i zât-ür-re'seynin azmu'l-ketifden bede' ile bileğe (*avant-bras*) kadar imtidât edip kolun dönmesine hizmet eder.

12. (*Grand Muscle Seratiforme*) Sekiz, dokuz adlâ' kemiğin üst kenarlarından bede' ile azm-i ketife kadar imtidât eden bir adale vardır.

13. (*Muscle Abdominal*) Adale-i Batniye "karna mahsus adale" Beşinci ve yedinci fıkranın kıkırdagımsı mahallerinin sath-ı haricîsine yayılan adaledir. Bu adalât karnın iki yan tarafını teşkil edip aralarındaki mahalde beyaz bir çizgi vardır.

14. (*Muscle Abdominal Oblique Externe*) Adale-i Müstatile-i Batniye-i Hâriciye; yedi yahut sekiz fıkranın sath-ı haricîsinden bede' ile aşağı doğru gittiğinden asıl cevfi batnîyi husûle getiren adaledir.

Vücûdun Arkadan Görünüşü

15. (*Muscle Abdominal Oblique Interne*) Adale-i Müstatile-i Batniye-i Dâhiliye; son üç fıkranın üzerini ihâta eden adaledir.

16. (*Pomoplast-Hyoïdien*) Adale-i Ketf-i Lâmiye; Azm-ı ketifden bede' ile azm-i lâminin kenarına kadar gidip azm-i lâminin hareketine yardım eder.

17. Hançereden azm-i lâminin üstüne kadar imtidât ederek bunları yek-diğere takrîb etmeğe hizmet eder.

18; 19. Bunlar bir taraftan başın kemiklerine, diğer taraftan fekk-i süflî (*alt çene*) kemiğinin iç tarafına merbût olduklarından alt çenenin ileri ve yukarı hareketine hizmet eder.

20. (*Langue*) Lisan (*Dil*) Lisân; yani dil nihayet tarafıyla azm-i lâmiye merbûtdur ve bu tûlânî bir sûrette imtidât eden adalelerden mürekkeb olup üzeri hiss-i lems ve hiss-i zâikaya elverişli gayet hassasdır.

21. (*Machoir Inférieur*); Başı teşkil eden kemiklerden şâyân-ı zikr olarak fekk-i esfel (*alt çene*)

34. (*Splènoïde*) Azm-i Vetedî
23. (*Os frontal*) Ve Azm-ı Cebhî kaldı ki bunların mahalleri de şekilde tamamıyla görülmektedir.

Cevf-i Sadrinin

Yani Göğsün İçeriden Görünüşü

Akciğerler ile kalbi hâvî olan mahalle "cevf-i sadrı" tesmiye edilir ki teneffüs hususunda isti'mâl edilen azâm ve adalâtdan ibarettir.

24. (*Sternum*) Azm-i Kas; yani göğüs kemiği. Üç kısımdır. Birincisi ғ harfiyle

gösterilmiş olan parçadır ki, birinci ve ikinci adala' kemiklerinin (*kaburgaların*) yanındadır. İkincisi ب olup üçüncüden yedinci adala' kemiğinin yanına kadar imtidât eden parçadır.

25. Üçüncüsü ث harfiyle gösterilmiş olan azm-i kasın yanındaki kemikdir ki, birçok müddet kırır-dak halinde kalır.

Cevf-i Sadrînin Arkadan Görünüşü

26. Adalât-ı Beyne'l-Adlâ-ı Hâriciye; Adlâ' kemiklerine merbût olarak arkadan öne doğru imtidât eden adaledir. Azm kasa kadar gelir. Vazifesi de adlâ' kemiklerini yekdiğerine takrib eylemekdir.

27. Adalât-ı Beyne'l-Adlâ-ı Dâhiliye; adalât-ı beyne'l-adlâ-ı hâriciyenin altında mevzû' şekli ve tabiatı ona müşâbih olduğu gibi vazifesi dahi onun gibi adla' beynini vasl etmektedir.

28. Adale-i Dâliye; ikinci ve beşinci adlâ'n iç kenarından azm, kasa kadar imtidât eden müselle-sü's-şekl bir adaledir. İkinci, üçüncü, dördüncü, beşinci kaburga kemiklerini alt taraftan çekmeğe hizmet eder.

Cevf-i Sadırda Mahfûz Olan Azâ

29, 30. Akciğerler (*Ri'eteyn*), te-neffüs aletleri olan akciğerler cev-f-i

sadrın kısm-ı a'zamını imlâ eyler. Bünyeleri dahi şeker yâhûd sünger gibi mesâmâtlı yani göz göz delikleri bulunan, gevşek nesc-i adalîden ibaretidir ve akciğerler (37) hicâb-ı hâcizin üzerine mevzû'durlar. Hicâb-ı hâciz; cev-f-i sadrî ile cev-f-i batnîyi yekdiğerinden ayıran perdedir.

Akciğerlerin arasında kalb (*yürek*) vardır. (25), (32) sağ ciğer (29) üç parçadan mürekkeb olup gayet geniştir. Sol ciğer (3) ise, hem dar, hem de iki parçadan ibarettir.

Ciğerlerin içerisinde de müt'ad-did ecvâf-ı sağîre olub kasabâtın taksimâtı oralara kadar gider ve nihayetleri ancak mikroskob ile görülebilecek derecede inceler. (34) Kasabâtın böyle üzüm salkımı gibi olan teşâ'ubâtını tabî'iyân milyonlarca adede iblağ ediyorlar.

33. Kasaba boyundan fıkârât-ı zahriyyenin üçüncüsüne kadar imtidât eder kırkırdaktan ma'mûl 16'dan 20'ye kadar halkalardan müteşekkil bir boru olub bu halkaların arasında nesc-i adalî olmakla beraber onlar yekdiğerine bir takım ribatlar ile dahi merbûtdurlar.

Ve kasaba, fıkârât-ı zahriyyenin üçüncüsü hizasına geldiği vakit ikiye ayrılarak her bir kısmı, ciğerlerden birine dâhil olur ve sağ ciğere giren kısım, diğer üç ve sol ciğere

girende iki kısma ayrılır sonra bunlar da birçok kısımlara ayrılarak bu inkisâm gözle görülme-yecek bir hâle kadar devam eder. Kasabanın kıkırdak halkaları arasında bulunan adalât ve ribatlar teneffüs esnasında harekete vasıta olduğu gibi içerisindeki iki çift ahhâl (*ince iplik gibi*) dahi lakırdı ve şarkı söylemeğe hizmet eder.

35, 36. Kalb; akciğerlerin orta yerinde ve üzeri bir zarla mes-tûrdur.

Cevf-i Batında Mevcut Azâ

Cevf-i sadrî, cevf-i batından **37.** hicâb-ı hâciz ile ayrılmıştır. Hicâb-ı hâciz adalî bir perdedir.

56,57. Karaciğer; (Kebed) Cevf-i batında vâki' bir uzuv olup sath-ı dâhil ve haricîlerine bakılsa, dört kısımdan mürekkebe olduğu görülür. (پ) harfiyle gösterilen damar, vücûda yayılmış olan damarlar-dan toplanan kanı alarak karaciğere girer ve dâhilinde bir-iki kısma ayrılarak karaciğerin her bir kısmına giden kanı ince şa'rî damarlar ile tevzî' eder.

Karaciğerin hucurâtında safra kandan ayrılır ve toplanarak bir damar vasıtasıyla kendisine mahsus olup karaciğerin iç tarafında mevzû' olan kiseye gider. Bu kise

armudî' iş-şekildir ve burada hâsıl olan safra, mecrâ-yı mahsus vasıtasıyla zû-isnâ aşere gelir.

46. (Rate), Dalak (Tihâl) gayet kanlı, adalî bir uzuv olup midenin yakınında ve pankreasın ucunda bulunur.

47. Pankreas; midenin arkasında az çok uzunca bir uzuv olup bir nihayeti dalak ile müntehî olduğu gibi ön tarafı da zû-isnâ aşer ile muttasıldır ve hazma hâdim bir usâre çıkarır ki mevâd-ı me'kûle üzerine olan te'sîri tıpkı safranın te'sîri gibidir.

38, 39. Böbrekler (Hilyeteyn); amûd-ı fekarînin yani belde vâki' kanlı ve adalî iki uzuv olup derûnları bir merkezde müctemî' bir takım ince ince borular ile memlûdur ki, kan buradan geçer iken bevl ayrılır ve toplanan bevl mesâneye iner.

45. Mide; enbube-i hazmiyeden ma'dûd olup nesc-i adalîden mensûc bir kisedir ki, içerisinde usâre-i mideviye ifrâzına mahsûs guddeler vardır.

48. Mi'a-i İsnâ Aşer; mide ile bağırsaklar arasında vaki bir mecrâdır ki, usâre-i pankreasîye ve safravîye hep buraya dökülür. Buna zû-isnâ aşer denmesi 12 parmak uzunluğunda olduğu içindir.

49. Bağırsakları yerli yerinde tutmağa mahsus zardır ki, "ma-sarika" tesmiye edilir ve burada ince bağırsaklar vardır ve bunların uzunluğu 5 ile 7 metredir ve birçok ince ev'îye-i lenfaviyye orada bulunan vücûda nâfi olan keylûs alırlar.

50. **Körbağırsak (A'ver)**; körbağırsak kalınbağırsakların mebde'ini teşkil eder ve iki dudaklı bir mahal ile ittisâl etmiştir. Kalınbağırsaklar (*mi'â-i galiz*) dört kısma münkasımdır. Birincisi (51) kolon-ı sâ'id yani yukarı doğru çıkan bağırsak. İkincisi (52) kolon-ı müsta'raz yani geniş bağırsak. Üçüncüsü, kolon-ı nâzil yani aşağı inen bağırsak. Dördüncüsü, bundan sonra gelen ve Fıransızca S harfi gibi bükülmüş olduğundan, kolon-ı sini, [*sigmoid*] yani, S gibi bağırsak tesmiye edilen (54) dir. İşte ondan sonra artık enbûbe-i hazmiye hitâm bulur.

✧ Arkadan Görünüş ✧

Başın arka tarafından doğru gelen bir adale vardır ki (59) omuz ve kolu arkaya çekmeğe hizmet eder.

60. Azm-i lâminin yanında bulunan bir adaledir.

61. Azm-i Kafa; (62) Azm-i Ci-dârî (63) Azm-i Sudgî (*Şakak*) dahi başın arka cihetini teşkil eden kemikler olup bel kemiğinin üst cihetine râbitaları vardır.

Amûd-ı fekarî, yahut azm-i şevki içerisinde murdar iliği hâvî olan bel kemiğidir.

(Resmin Üzerinde Görülen Numaraların İsimleri)

1. (*Muscle frontal*) Adale-i vechiye
2. (*Muscle temporal*) Adale-i sudgî
3. (*Muscles orbiculaire des paupières*) Adale-i cefnî (göz kapağı)
4. (*Muscles faciaux*) Adalât-ı vechiye
5. (*Muscle masticateur*) Adale-i madgıyye
6. (*Muscle sternomastoidien*) Adale-i maddgıyye-i hâriciye
7. (*Muscle sternohyoïdien*) Adale-i lâmiye-i hâriciye
8. (*Trapeze*) Trapez
9. (*Grand pectoral*) Adale-i sadriye
10. (*Deltoïde*) Adale-i dâli
11. (*Biceps du bras*) Adale-i zât-ür-re'seyn
12. (*Grand muscle sèratiforme*) Adlâ' kemikleri ile azm-i ketif yanındaki adale
13. (*Droit du basventre*) Karnın alt tarafındaki adale
14. (*Muscle abdominal oblique externe*) Adale-i müstatîle-i batniye-i hâriciye
15. (*Muscle abdominal oblique interne*) Adale-i müstatîle-i batniye-i dâhiliye
16. (*Omoplat-hyoïdien*) Azm-i ketf-i lâmiye
17. (*Tbyroïde hyoïdien*) Hançerenin yanındaki adale
18. (*Muscle alaire interne*) Çeneyi tahrike mahsus adale
19. (*Muscle alaire externe*) Çeneyi tahrike mahsus adale
20. (*Langue*) Lisan
21. (*Machoire inférieure*) Fekk-i esfel
22. (*Sphénoïde*) Azm-i vetedi
23. (*Os frontal*) Azm-i cebhî
24. (*Sternum*) Azm-i kas
25. (*Appendice xyphoïde*) Azm-i kasın yanında bir kemik

27. (*Muscle intercostaux intérieur*) Adalât-ı beyne'l-adlâ-ı dâhiliye
26. (*Muscle intea costaux extérieur*) Adalât beyne'l-adlâ-ı hâriciye
28. (*Deltoïde*) Adale-i dâliye
29. (*Poumon droit de l'extérieur*) Eymen-i hâricî
30. (*Poumon gauche de l'extérieur*) Ri'e-i esîr
31. (*Larynx avec ses cartilages, muscle et ligaments*) Hançere ve kıkırdaklı (*gudrûfi*) parçaları
32. *Glande thyroïde*
33. (*Trachée*) Kasaba
34. (*Brouches*) (*poumons de l'intérieur*) Kasabât-ı ri'e (*akciğerin dâhili*)
35. *Cœur (vu par devant)* Kalb (*önden görünüş*)
36. *Cœur (vu par derrière)* Kalb (*arkadan görünüş*)
- ع . (*Oreillette droite*) Uzeyn-i eyemen
- ب . (*Ventricule droit*) Butayn-i eyemen
- ت . (*Artère pulmonaire*) Şiryân-ı ri'evî
- د . (*Veines pulmonaires*) Verîd-i ri'evî (*Oreillette gauche*) Uzeyn-i eyser.
- ف . (*Ventricule gauche*) Butayn-i eyser
- ث . (*Aorte*) Şiryân-ı ebherî
- ح . (*Veine cave supérieure*) Şiryân-ı verîd-i ulyâ
- ي . (*Veine cave inférieure*) Şiryân-ı verîd-i süflâ
37. (*Diaphragme umeraire*) Hicâb-i hâciz
38. (*Rein droit avec rein surn*) Kilye-i eyemen
39. (*Rein gauche avec vu de l'intérieur*) Kilye-i eyser
40. (*Urètre*) Halibân
41. (*Vessie*) Mesâne
42. (*Muscle lombarire quadratique*) Adalât-ı kataniye
43. (*Pharnix*) Gırtlak, bül'üm
44. (*Oesophage*) Merî
45. (*Estomac avec vu l'intérieur*) Mide ve manzara-i dâhiliyesi (*Rate*) Dalak (*tihâl*) (*Pancréas avec vu l'intérieur*) Pankreas ve manzara-i dâhiliyesi
48. (*Duodénium avec vue de l'intérieur*) Em'â-i isnâ aşer ve manzara-i dâhiliyesi
49. (*Inteslin mésestique*) Mi'a'î masârîği
50. (*Inteslin aveugle*) Körbağırsak (*a'ver*)
51. (*Colon asceudant*) Kolon-ı sa'id
52. (*Colon transverse*) Kolon-ı müstâ'raza
53. (*Colon descendant*) Kolon-ı nâzil
54. (*S romain*) Kolon-ı sini
55. (*Rectum*) Mi'a-i müstakîm
56. (*Foie (vu par devant)*) Karaciğer (*önden görünüş*)
57. (*Foie (vu par derrière)*) Karaciğer (*arkadan görünüş*)
58. (*Vésicule biliaire avec canal cholédoque*) Hüveysal-i safrâvî ve mecra-yı safrâvî
- پ . (*Veine porte*) Verîdül-kebir
59. (*Muscle tapéze*) Omuz ve kolları tahrik eden adale
60. (*Muscle digastrique*) Azm-i lâminin yanındaki adale
61. (*Os occipital*) Azm-i kafa
62. (*Pariétaux*) Azm-i cidârî
63. (*Temporaux*) Azm-i sudğî
64. (*Os sacrum avec fausse vertébres*) Azm-i acz ve fikarâtı
65. (*Os du bassin*) Azm-i havsala
66. (*Os du haut de la cussie femur*) Azm-i fahz
- 7-1. (*Vertébres cervicales*) Azm-i unki
- 12-1. (*Vertébres dorsales*) Boyalı rakamlardan Azm-i zahrî
- 5-1. (*Vertébree dorsales lombaires*) Boyalı rakamlardan fikarât-ı katani (*Position du canal thorachique*) Vaziyet-i kanât-ı sadrî (*sarı çizgi*) (*Position du diaphragme*) Vaziyet-i hicâb-ı haciz (*nokta ile gösterilen*)

